

PRAVOPISNA PRAVILA

PAVLE PEJAK

NOVI SAD, 2006.

SADRŽAJ:

1.	Osnovna pravopisna pravila.....	1
1.1.	Veliko slovo	1
1.2.	Reči iz poštovanja	2
1.3.	Malo slovo.....	2
1.4.	Podela reči na kraju reda	3
2.	Pravopisni znaci i interpunkcija.....	4
2.1.	Tačka (.).....	4
2.2.	Zapeta ili zarez (,).....	4
2.3.	Dve tačke ili dvotačka (:)	5
2.4.	Tačka i zapeta ili tačka i zarez (;).....	5
2.5.	Navodnici („ ”).....	5
2.6.	Upitnik (?)	6
2.7.	Uzvičnik (!)	6
2.8.	Crta (–)	6
2.9.	Crtica (-).....	6
2.10.	Nekoliko tačaka (...)	7
2.11.	Zagrada ()	7
2.12.	Apostrof (')	7
3.	Pravila pri unosu teksta	8

1. OSNOVNA PRAVOPISNA PRAVILA

1.1. VELIKO SLOVO

Velikim početnim slovom pišu se:

- Prva reč u rečenici (*Zvezdanog neba i ljudskog lica nikad se čovek ne može nagledati. Kameni most je lep, visok i vitak.*)
- Lična imena, prezimena i nadimci (*Ratko, Petar, Ivo Andrić, Sava Šumanović, Dušan Silni, Šćepan Mali, Jovan Jovanović Zmaj*)
- Posebna imena životinja (*Šarac* (konj), *Jablan* (bik), *Munja, Lesi* (psi), *Toša* (mačak))
- Verska i mitološka imena (*Perun, Jynumep, Zevs*)
- Imena pripadnika pojedinih naroda (*Srbin, Crnogorac, Rumun, Poljak, Ciganin*)
- Imena stanovnika država, pokrajina, gradova i sela (*Amerikanka, Vojvođanin, Beograđanin, Dobrušanin*)
- Imena kontinenata, država, pokrajina, gradova i sela (*Azija, Evropa, Švedska, Kosovo, Smederevo, Trnava*) Ako su imena država i naselja višečlana (ona koja se sastoje iz dve ili više reči), svaka reč se piše velikim slovom (*Savezna Republika Jugoslavija, Južna Amerika, Autonomna Pokrajina Kosovo i Metohija, Vrnjačka Banja, Donji Mila-novac, Velika Drenova, Petrovac na Mlavi*)
- Imena okeana, mora, jezera, reka, planina, nizija, nebeskih tela i drugih geografskih pojmova (*Pacifik. Balaton, Mars, Avala, Mopaea, Dunav. Lim...*) U višečlanim imenima samo se prva reč piše velikim slovom, ostale malim (*Tihi okean, Jadransko more, Skadarsko jezero, Žutpa reka, Stara planina, Popovo polje, Balkansko poluostrvo, Panonska nizija, Kumova slama, Velika kola*). Oba dela takvog dvočlanog naziva treba pisati velikim slovom samo ako je druga reč vlastita imenica (*Beli Drim, Zapadna Morava, Velika Mopaea*). Kada je prvi deo dvočlanog naziva pridev koji ne ulazi u naziv tačno određenog geografskog pojma, taj se pridev piše malim slovom (*zapadna Srbija* (zapadni deo Srbije), *jugoistočna Azija*)
- Imena nebeskih tela (*Mesec, Sunce, Mars, Zemlja* (ali: *Iznad grada se pojavio mlad mesec*) *Gazili smo no vlažnoj zemlji* — malim slovima kada su upotrebljeni u značenju zajedničke i gradivne imenice). U višečlanim imenima nebeskih tela samo se prva reč piše velikim slovom (*Velika kola, Kumova slama, Mali medved, Mlečni put...*)
- Nazivi istorijskih događaja, ratova, pobuna, revolucija (*Prvi srpski ustanak, Oktobarska revolucija, Sremski front, Mojковаčka bitka, Drugi svetski rat* (samo se prva reč piše velikim slovom)). *Kajmakčalan, Kocoeo, Hepemea, Vaterlo* (misli se na bitke, a imenovane su geografski). Ali; u slobodnom opisnom kazivanju nazivi ratova pišu se malim slovom *tursko-austrijski rat, oba balkanska rata, doba krstaških ratova...*
- Nazivi ustanova, preduzeća, društava, kongresa, konferencija i slično („*Jugopetrol*”, „*Energogas*”, „*Kolo*”). Ako je naziv višečlan, samo se prva reč piše velikim slovom, ostale malim, sem vlastitih imenica u tom višečlanom nazivu (*Srpska akademija nauka i umetnosti. Matica srpska. Udruženje književnika Srbije, Jugoslovensko dramsko pozorište, Mesna zajednica „Mihajlovac”, Opština Novi Beograd, Organizacija ujedinjenih nacija ili Ujedinjene nacije*)
- Nazivi umetničkih dela, novina i časopisa, filmova i slično („*Seobe*”, „*Neven*”, „*Gorski vijenac*”, „*Orlovi rano lete*”, „*Bašta sljezove boje*”, „*Književne novine*”,

-
- „*Male novine*”, „*Lovac na jelene*” (film), „*Majka*” (skulptura I. Meštrovića), „*Suncokreti*” (slika Van Goga), „*Mislilac*” (Rodenova skulptura)). Ako je naziv višečlan, samo se prva reč piše velikim slovom, ostale malim, sem vlastitih imenica u tom višečla-nom nazivu („*Labudovo jezero*” (balet P. I. Čajkovskog), „*Raspeće Hristovo*” (freska), „*Uspenje Bogorodice*” (freska)).
- Imena ulica. U nazivima ulica i trgova samo se prva reč piše velikim početnim slovom, a od ostalih reči samo one koje su vlastita imena. *Ulica požeška, Ulica Vasina* (bolje: Požeška ulica, Vasina ulica), *Ulica kneza Višeslava, Ulica srpskih vladara, Ulica Pere Todorovića, Ulica breza, Bulevar vojvode Pušnika, Trg žrtava fašizma, Trg oslobođenja*.
 - Imena gradskih četvrti i delova naselja (*Terazije, Dorćol, Vračar...*). Ako je naziv višečlan, samo se prva reč piše velikim slovom, ostale malim, sem vlastitih imenica u tom višečlanom nazivu (*Banovo brdo, Savski venac, Sportski centar, Pionirski grad, Novi Beograd*)
 - Imena praznika i bogomolja (*Božić, Uskrs, Bajram, Đurđevdan Studenica, Žiça, Sopoćani*). Ako je ime višečlano, samo se prva reč piše velikim slovom, ostale malim, sem vlastitih imenica u tom nazivu (*Prvi maj, Dan pobede, Sveti vračevi* (praznik), *Đurđevi stupovi* (manastir), ali *Visoki Dečani*, zato što je druga reč vlastita imenica). Pridevi izvedeni od tih imena pišu se malim slovom: *božićni, prvomajski, uskršnji*
 - Posebna imena pojedinačnih građevina, objekata i kulturnih spomenika („*Gazela*” (most), *Biljarda* (muzej na Cetinju), *Kapetan-Mišino zdanje, Spomenik neznanom junaku, Kineski zid, Čuveni brod „Galeb” postao je turistička atrakcija*).
 - Prisvojni pridevi izvedeni od vlastitih imenica nastavcima -ov, -ev, -in (*Markov, Jankov, Milošev, Ljubišin, Ankin, Avalin* (vrh), *Moravina* (pritoka)).

1.2. REČI IZ POŠTOVANJA

Pišu se dvojako:

Uobičajeno je da se i pojedinci u ličnom obraćanju oslovljavaju sa *Vi*. Ovu zamenicu, kao i prisvojnu zamenicu *Vaš*, pišemo velikim slovom, ali nije pogrešno u poslovnoj i privatnoj prepisci ni *vi* i *vaš*. Isto je i sa zamenicom *Ti* i *Tvoj*, *ti* i *tvoj*.

Kada pišemo nekoj ustanovi ili se u pisanju obraćamo većem broju lica, te zamenice pišemo malim slovom (*Obaveštavamo vašu školu da he se književno veče održati...*)

1.3. MALO SLOVO

Malim početnim slovom pišu se:

- Pridevi izvedeni od vlastitih imenica nastavcima -ski, -čki, -ški, (*beogradski* (učenici), *cetinjski* (muzeji), *mladenovačka* (voda), *niške* (ulice));
- Pridevi koji označavaju osobinu ili sličnost a grade se dodavanjem nastavaka -ski prisvojnom pridevu na -ov, -ev i -in (*vukovska* (upornost), *njegoševski* (stil), *obrenovićevski* (režim), *domanovićevska* (satira));
- Nazivi kulturnih i društveno-političkih pokreta u istoriji razvitka ljudskog društva (*humanizam, renesansa, romantizam, ilirski pokret*);
- Imena pripadnika nekog ideološkog ili političkog pokreta, učenja ili pravca u nauci i umetnosti (*marksist, vukovac, ilirac, socijalist, impresionist*);
- Nazivi razdoblja u razvitku zemlje i društva (*stari vek, srednji vek, kameno doba*);

-
- Nazivi strana sveta (*istok, zapad, jug*), ali kad strane sveta znače zemlje i narode koji tamo žive, pišu se velikim slovom: *Siromašni Jug Italije i bogati Sever su u sukobu. To je sukob Istoka u Zapada* (tj. država i naroda na istoku i zapadu);
 - Zvanja i titule (*nana, vladika, vožd, predsednik...*);
 - Nazivi raznih proizvoda (*folksvagen, žilavka* (rakija), *vranac* (vino), *kašikara* (bomba), *kamašnjikov* (puška));

1.4. PODELA REČI NA KRAJU REDA

Pri prenošenju delova jedne reči u novi red, treba se pridržavati sledećih pravila:

- Reč se može rastaviti na onoliko delova koliko u njoj ima samoglasnika.
- Ako se u reči nađu dva samoglasnika jedan do drugog, oni se rastavljaju: *tuži-oci, učionica, oslobodi-oci...*
- Jedan glas, i kad je to samoglasnik, ne treba prenositi: ne valja: *posa-o, da-o...* nego: *posao, dao*
- Suglasnički deo reči se ne ostavlja sam u gornjem redu niti se prenosi u donji red: ne valja: *šk-olski, tr-amvaj* nego: *škol-ski, tram-vaj* ne valja: *rado-st, perfe-kt, kame-n* nego: *ra-dost, per-fekt, ka-men*
- Suglasnički skupovi koji su teški za izgovor rastavljaju se: *bor-ba, tram-vaj, arap-ski, ban-kar, ljud-ski*
- Ali kada suglasničke grupe sa narednim samoglasnikom čine prirodne slogove, ne treba ih razdvajati: *vo-žnja, ga-zda, li-šće. slu-žba. gu-sle, ko-plje, du-blji, ba-čva. pi-smo*
- U složenim rečima rastavni znak je između sastavnih delova složenice: *ras-poznati, izvoditi. pot-pred-sednik*
- Složena latinična slova se ne rastavljaju: ne valja: *pol-je, san-jati* nego: *po-lje, sa-njati*
- Rastavni znak (-) piše se samo iza prvog dela reči.
- Pri rastavljanju polusloženica na onom delu gde su spojene crticom, ona se stavlja i na kraju prvoga i na početku drugoga reda: *Herceg- -Novi, Ivan- -planina, Radio- -apar*

2. PRAVOPIISNI ZNACI I INTERPUNKCIJA

2.1. TAČKA (.)

Tačka se stavlja:

- na kraju rečenice, kao završene misaone celine: *Počela je školska godina. Milan nije došao.*
- iza skraćenica: *o.m.* (ovog meseca), *o.g.* (ove godine), *itd.* (i tako dalje), *i sl.* (i slično), *uč.* (učenik), *prof.* (profesor).
- kada se redni brojevi pišu arapskim ciframa: *Petar Petrović Njegoš je rođen 1. XI 1813. godine. Na56. strani nitanke je odlomak iz „Gorskog vijenca”.*
- Kada se iza rednih brojeva nađe neki drugi pravopisni znak, tačka se ne stavlja: *Uradićemo zadatke na 5, 6, 7. i 8. strani.*

Tačka se ne stavlja:

- iza skraćenica koje označavaju nazive država, ustanova, organizacija, klubova, novina, časopisa i slično: *SRJ* (Savezna Republika Jugoslavija), *SANU* (Srpska akademija nauka i umetnosti), *JAT* (Jugoslovenski aerotransport), *OEBS* (Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju), *OUN* (Organizacija ujedinjenih nacija),
- iza rednih brojeva koji su označeni rimskim ciframa: *On je učenik VI razreda.*
- skraćenice koje su nastale sastavljenim pisanjem samo prvog i poslednjeg slova reči pišu se bez tačke: *dr* (doktor), *mr* (magistar), *gđa* (gospođa)
- iza naziva novčanih jedinica, mera i veličina: *m* (metar), *kg* (kilogram), *l* (litar)
- iza naslova i potpisa:
Uredništvu „Politike”
Molim vas da mi pošaljete praznični broj vašeg lista.
Zoran Mihajlović, student

2.2. ZAPETA ILI ZAREZ (,)

Zapetom se odvajaju:

- reči u nabranju: *Vuk Karadžić je skupljao narodne pesme, pripovetke, poslovice i zagonetke. On je obišao Srbiju, Crnu Goru, Dalmaciju i Primorje.*
- apozicije: *Vuk St. Karadžić, tvorac srpskog književnog jezika, rođen je u Tršiću. Ivo Andrić, pisac romana „Na Drini ćuprija”, dobio je Nobelovu nagradu.*
- ako su zanimanja i zvanja napisana ispred imena lica, onda se pišu kao atributi, bez zapete: *Pisac romana „Na Drini ćuprija” Ivo Andrić dobio je Nobelovu nagradu.*
- vokativi: *Krilati Vuče, divimo ti se! Deco, čitajte dobre knjige!*
- uzvici: *Gle, na sajmu ima i jeftinih knjiga! Uh, što je vrućina!*
- sve umetnute i naknadno dodate reči i izrazi: *Guslar, najzad, zapeva silovito. Najposle jekne prve zvuk, rezak i neravan. On je, mislim, već došao.*
- delovi rečenice suprotni prethodnim delovima: *To ne treba njima, nego nama. Ako reč nego nije suprotni, već poredbeni veznik, zapeta se ne stavlja: Milan govori bolje nego Jovan.*

-
- proste rečenice u složenoj koje nisu povezane veznicima: *Vetar duva, povija grane, podiže kovitlace prašine, šiba prolaznike po licu.*
 - suprotni odnosi u složenoj rečenici: *Pokušala je, ali nije uspela.*
 - isključni odnosi u složenoj rečenici: *Sve je bilo mirno, samo se čuo šum talasa.*
 - zaključni odnosi u složenoj rečenici: *Duvan je neprijatelj čovekovog zdravlja, ne treba ga pušiti.*
 - rečenice u inverziji, tj. kada je zavisna rečenica ispred nezavisne: *Kada je došla, svi smo se obradovali. Iako je bila stroga, voleli smo je.*
 - umetnute rečenice: *Dečak je ovoga puta, bio sam sasvim siguran, govorio istinu.*

2.3. DVE TAČKE ILI DVOTAČKA (:)

Dve tačke se stavljaju:

- iza reči koje najavljuju nabranje: *Na „Beogradskom maratonu” učestvovali su takmičari iz mnogih zemalja: Italije, Belorusije, Poljske, Rumunije, Bugarske... U navedenoj rečenici izraz „iz mnogih zemalja” najavljuje nabranje. Ako nedostaju reči koje najavljuju nabranje, dve tačke se ne stavljaju. Na primer: *Videli su Rim, Varšavu, Bukurešt, Beograd.**
- ispred rečenice kojom se objašnjava prethodna rečenica: *Shvatio je njenu nameru: želela je da mu ublaži tugu. Najzad su se složili: treba mu pomoći.*
- ispred tuđih reči u upravnom govoru: *Pesnik nam poručuje: „Sve što je dobro na ovom svetu, dolazi od ljubavi”.*
- pri obeležavanju brojnih odnosa u značenju prema: *Rezultat derbi utakmice je 5:2 u korist „Crvene zvezde”.*

2.4. TAČKA I ZAPETA ILI TAČKA I ZAREZ (;)

Tačka i zapeta predstavlja razdvojeni znak slabiji od tačke, a izrazitiji od zapete. Tačka i zapeta se stavlja:

- između rečenica koje su tešnje povezane, tako da se međusobno dopunjuju i ističu: *Seljaci se sve više zbijaju oko guslara, ali bez najmanjeg šuma; dah im se ne čuje. Noć se spustila; lepa jesenja noć.*
- pri razdvajanju rečeničnog niza na srodne celine: *Ulice su bile tužne, sive, mokre; čitav svet je bio suv; bilo je klizavo; no ulicama su se skupljale i prelivale velike bare; nigde neba; sve do mokrih streha visila je siva magla.*
- prilikom nabranja srodnih i bliskih pojmova: *Naučila smo iz interpunkcije: upotrebu zapete između delova proširene rečenice: zapetu u složenoj rečenici: tačku pri pisanju skraćena; tačku i zapetu i nekoliko tačaka kao posebne znake interpunkcije.*

2.5. NAVODNICI („ ”)

Navodnicima se obeležava:

- upravni govor (doslovno navođenje tuđih reči i rečenica): *Naša razredna nam brižno ponavlja: „Ko redovno uči, ne plaši se ispita.” „Ne plaši se ispita ko redovno uči.” brižno nam ponavlja razredna.*
- nazivi knjiga, časopisa, listova, umetničkih dela, klubova, hotela, brodova i slično: *Pročitala sam „Baštu sljezove boje” (zbirka pripovedaka B. Čopića). Redovno čitam*

„Politiku” i „Pobjedu” (dnevni listovi). *Zadivljeno smo gledali „Belog anđela”* (freska u manastiru Mileševa). „Crvena zvezda” je moj klub.

- reči kojima se daje suprotan, ironičan smisao: *Narod je bio sit „demokratije”*.
- nečije misli ili tuđe reči koje se uklapaju u vlastito izlaganje: *On je svoje pesme nazvao „jadnom siročadi”*.

2.6. UPITNIK (?)

Upitnik se stavlja:

- iza nezavisnih upitnih rečenica: *Gde ste bili? Koga ovde čekaš? Ko je to?*
- upitnik se ne stavlja iza zavisnoupitnih rečenica zato što druga rečenica ne predstavlja direktno pitanje: *Pitao sam ga koga ovde čeka. Tek u tuđini čovek oseti u čemu su draži zavičaja.*

2.7. UZVIČNIK (!)

Uzvičnik se stavlja:

- iza uzvičnih rečenica i uzvika: *Ura! Baci ga u sneg! Uh, što je vrućina! Lepota!*
- iza imperativa kada se izgovara povišenim tonom: *Ne daj se! Skačite!*
- iza vokativa izgovorenog u uzbuđenju, povišenim glasom: *Junaci! Ljudi!*

Neke rečenice su po smislu i upitne i uzvične, pa ih obeležavamo upitnikom i uzvičnikom. Obično su to kratke rečenice: *Tu li su, je li?! Uh, šta učinismo?!*

2.8. CRTA (—)

Crta se stavlja:

- ispred onoga što želimo naročito da istaknemo: *Želim samo jedno — ljubav. Nesta blaga — nesta prijatelja.*
- ispred rečenica, izraza ili reči kojima ističemo nešto neočekivano: *Pođimo za njima, a oni — kao da su u zemlju propali.*
- kada umetnute rečenice, izraze ili reči treba istaći: *Pred večer — uz pljusak i tutanj nevremena — on se iznenada pojavi.*
- u dijalogu umesto navodnika (u štampanom tekstu): *Mostom preko Unca prolaze duge povorke izbeglica: — Odakle, ljudi? — pitam ih. — Iz Banije. S Korduna — odgovaraju oni. — Koliko putujete? — Neki i dvanaest dana.*
- između imena koja označavaju tesno povezane pojmove: *Vaterpolo susret „Crvena zvezda” — „Partizan” završen je pobedom „Zvezde”.*
- za obeležavanje pravca kretanja od jednog do drugog mesta: *Najlepši deo na trasi Beograd—Bar je kanjon Morače.*

2.9. CRTICA (-)

Crtica se stavlja:

- između delova polusloženica: *U Herceg-Novom ce, no tradiciji, održava praznik mimoze. Redovno posećuje auto-trke.*
- između dvostrukih ženskih prezimena: *Milena Pavlović-Barili je poznata slikarka.*

-
- pri rastavljanju reči na kraju reda: *bor-ba, zem-lja...*
 - u složenicama čiji je prvi deo napisan arapskom cifrom: *Brzo je protekao naš 2-nedeljni boravak na Tari.*
 - u oblicima pojedinih skraćenica: *Si-En-En, sa Si-En-Enom... Pretplaćen je na sva izdanja BIGZ-a.*

2.10. NEKOLIKO TAČAKA (...)

Nekolikim tačkama obeležavamo prekinut govor i izostavljene reči: *Ja sam ... oprostite ... bolje sve da kažem. Na „Beogradskom maratonu” učestvovali su takmičari iz mnogih zemalja: Maroka, Poljske, Belorusije, Kenije...*

2.11. ZAGRADA ()

Zagradom se u rečenici odvaja ono što se dodaje kao naknadno objašnjenje: *Unicef (Međunarodni dečji fond Ujedinjenih nacija) pomaže deci ugroženoj ratom. Josif Pančić (1814-1888) spada u red najvećih svetskih botaničara.*

2.12. APOSTROF (')

Apostrof se stavlja umesto izostavljenog slova ili sloga: *Ili kupi alat, il' ostavi zanat. Ti'o (tiho) noći... Man se, Ivo, vraga u mejdana!*

Ali, ako je neki samoglasnik nastao sažimanjem dva samoglasnika, apostrof se ne stavlja: *ko (kao), reko (rekao), došo (došao), oro (orao), slušo (slušao), gledao (gledao)...*

U književnom jeziku nije dopušteno ovakvo sažimanje samoglasnika, sem u slučajevima kada treba obeležiti osobenost narodnog govora.

Apostrof se ne stavlja na kraju krnjeg infinitiva u futuru, kada se ovaj oblik piše kao dve reči: *čitati ću, nositi ću...*

Apostrof se ne stavlja umesto pokretnih samoglasnika: *sad — sada, tad — tada, s — sa, k — ka* itd. ne: *s' k' i sl.*

3. PRAVILA PRI UNOSU TEKSTA

- 1) **Interpunkcijski znaci** . : , ; ? !
kucaju se neposredno iza poslednjeg slova u reči, a iza njih se kuca jedan razmak
- 2) **Razmaknica**
pasus ne sme da počne razmaknicom; samo jedna razmaknica može da stoji između dve reči, naglašene reči ne treba kucati sa razmaknicom između slova
- 3) **Otvaranje navoda/zagrade** “ (/
ispred se kuca jedan razmak, a neposredno iza se kuca slovo
- 4) **Zatvaranje navoda/zagrade** ”) /
kuca se neposredno iza zadnjeg slova u reči, a neposredno iza sledi razmak ili interpunkcijski znak
- 5) **Aritmetički znaci** + - : x =
uvek se kucaju kao samostalne reči, sa razmakom ispred i iza; izuzetak je znak dve tačke (:)
kada se nalazi u funkciji oznake razmere – tada se kuca bez razmaka, primer R 1:100
- 6) **Procenat i promile** % ‰
ako stoje uz broj kucaju se bez razmaka (npr. 100%); ako se u tekstu javе kao samostalni znak kuca se razmak i ispred i iza njih
- 7) **Merne oznake** mm cm kg km m² m³
kuca se razmak i ispred i iza njih, (npr. ... ima još 5 km do ...)
- 8) **Datum** 21.05.1997.
ispisuje se dan, mesec, godina i odvaja se tačkama bez razmaknice
- 9) **Brojevi** 1.650,00
zarez je znak koji odvaja decimalni deo od celog, tačka se može koristiti za odvajanje hiljada